

enyészők az adataink. A korszakra való tekintettel, a felderítendő terület elsősorban a magaslatokat érintette.

A határrészben két, egymáshoz közeli, 192 és 175 m tszf. magasságú területen újkőkori leleteket gyűjtöttünk.

LENGYEL GYÖRGY – SZOLYÁK PÉTER

219. Hortobágy, Hortobágyi kőhíd Ny-i hídfője II. (KÖH 54285)

(Hajdú-Bihar megye) B, V, Sza

2009 novemberében megelőző feltárást végeztünk a település és a hortobágyi halastavak közé tervezett kerékpárút nyomvonalába eső lelőhelyen. A Kilenclyükű híd hídfőjétől induló lelőhely a Hortobágy-Mátára vezető úttal párhuzamosan a Hortobágy folyó Ny-i magaspartján húzódik.

A lelőhelyen feltárt több mint harminc jelenség három nagyobb régészeti korszakból származott. Több méhkas alakú és egy nagyméretű agyaggyerő gödörből került elő a késő bronzkori Gáva-kultúra jellegzetes kerámiaanyaga. Néhány kerek gödörben vaskori korongolt kerámiatöredékeket találtunk. A lelőhely D-i részén, a 33. sz. főút közelében egy szarmata kori település néhány objektumát tártuk fel. Néhány trapéz keresztmetszetű árok keresztbe futott a 2 m széles nyomvonalon a Hortobágy folyó irányába, de ezekből nem került elő kormeghatározásra alkalmas leletanyag. Mindhárom korszak gödreiben találtunk kagylóhéjakat.

D. SZABÓ LÁSZLÓ

220. Hosszúhetény, Ormánd (KÖH 62538)

(Baranya megye) U, B

2009. március 9. és április 17. között megelőző feltárást végeztünk a Hosszúhetény 6541. sz. elkerülő út építéséhez kapcsolódóan, a 016/8 hrsz. ingatlanon. A teljes kutatott terület 5502 m², a feltárt terület 3577 m² volt.

A lelőhely Hosszúhetény D-i részénél, attól Ny-ra 200 m-re helyezkedik el egy dombtetőn és az É-D irányú domboldal felső részén. A 2005. júniusi terepbejáráson nem figyeltek meg régészeti lelőhelyet a területen. 2008 októberében a régészeti szakfelügyelet során az elkerülő út 0+783–0+830 km-sz. közötti területen regisztráltuk a lelőhelyet. A felszínen őskori objektumok, őskori kerámia, pattintott kövek jelentkeztek. A pattintott kőanyag tipológiai és technológiai jellege alapján egy őskőkori és egy fiatalabb őskori időszakot feltételeztünk.

2009-ben a dombtetőn található lelőhely középső részét kutattuk, neolit, középső és késő bronzkori objektumokat tártuk fel. A domboldalon a méhkas alakú, nagy mennyiségű bronzkori kerámiát tartalmazó gödrök között nagy mennyiségű cölöplyuk került elő. A dombtetőn viszont nagyméretű összefüggő felületet alkotó gödörkomplexumokat találtunk, amelyből a késő neolitikum időszakából származó (lengyeli

kultúra) leletanyag (nagy mennyiségű kerámia, főleg pattintott, kevés csiszolt kőeszköz, tapasztásdarabok és állatcsont) került elő. A gödörkomplexumokra ráasva több nagyméretű késő bronzkori időszakhoz köthető gödröt tártunk fel. A gödörkomplexumok között cölöplyukak és kisebb méretű gödrök mellett néhány lengyeli kultúrához köthető zsugorított vázas temetkezés is előkerült. Mellékletként csőtálpas tálat, nagyméretű kovapengéket, csiszolt kőbaltát helyeztek el a sírokban.

Összesen 159 őskori objektumot tártunk fel, ebből 81 gödör, 3 gödörkomplexum, 3 zsugorított vázas sír, 72 cölöplyuk.

Március 17. és április 17. között Gutay Mónika régész vezetésével a lelőhely ÉNy-i részén két szelvényt nyitottunk, annak reményében, hogy a feltételezhetően őskőkori pattintott kőanyagot réteghez köthetően meg tudjuk fogni. A szelvényekben a rétegeket 5–10 cm-es szintenként bontottuk. A 271 SNR számú szelvényben 10, a 193 SNR számú szelvényben 12 szintet bontottunk ki. A rétegekből kovapattintékok, nyersanyagdarabok, szilánkok, pengék, kőeszközök kerültek elő.

A 271 SNR számú szelvényben 3, a 193 SNR számú szelvényben 2 réteget különítettünk el. A lelőhelyen felszíni gyűjtést is végeztünk. Helyben gyűjthető a gumós és szálkőzet formájában előforduló radioláris tűzkő. A megtelepedésben a helyben gyűjthető nyersanyag fontos szerepet játszhatott, nemcsak a paleolitikum, hanem a neolitikum időszakában is.

A leletek a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat pécsi regionális irodájában történő elsődleges feldolgozás után a Baranya Megyei Múzeumok Igazgatóságára kerülnek végleges elhelyezésre.

Munkatársak: Gutay Mónika, Orbán Gábor régészek; Szabó Sándor, Gecse Tamás, Présel Ferenc Tamás, Vigh Attila, Fenyvesi Anita, Peti Csaba technikusok. A geodéziai felmérést a Meridián Kft. végezte.

VOICSEK VANDA

221. Hódmezővásárhely, Batida IX. sz. homokbánya (KÖH 55301)

(Csongrád megye) U

A Tornyai János Múzeum és Közművelődési Központ 2009. július 13. és október 5. között régészeti felügyeletet végzett a homokbánya (1768/2–3, 1768/22, 1768/26–28, 1768/35 és 1771/7–8, 1771/22, 1771/29, 1771/33, 1771/35–36) DNy-i részén elhelyezkedő kb. 14 hektáros területen.

Szeptember 5-én az érintett terület ÉK-i részén végzett humuszos földmunkák során régészeti leletek (neolit edénytöredékeket) és oszlophelyek kerültek elő. 2009. szeptember 21-én a munkálatokat ezen a területen leállítottuk. A megrendelő úgy döntött, hogy az érintett területen a további földmunkáról lemond, a területet geodéziai felmérést követően lezárja és csak a már előkerült objektumok régészeti megelőző feltárást

végezteti el. Az így lehatárolt területtől Ny-ra a bánya Ny-i és É-i széléig terjedő területen iszapoló kanállal folytatták a humuszolást. Szeptember 25-én és 26-án a korábban lehatárolt terület Ny-i szélénél újabb gödrök feltjai jelentkeztek, ezért a munkagépeket a kibővített bányaterület teljes szélességében 20 m-rel Ny-ra irányítottuk. Ezen a területen újabb jelenségek nem kerültek elő és a humuszosítási, ill. kitermelési munkálatok tovább folytatódhattak a bánya Ny-i és É-i széléig. A bánya ÉNy-i részén, a Kingéc V. lelőhely közelében régészeti korú objektum vagy jelenség nem került elő.

CSÁNYI VIKTOR

222. Hódmezővásárhely-Gorzsa, V. számú homokbánya (KÖH 55475)

(Csongrád megye) U, R, B, Sza, Á

A homokbánya területének egy részén (01651/2, 0165/8 hrsz.) 2009. május 6–15. között végzett régészeti felügyelet során humuszosítás közben a bányaterület DK-i részén régészeti leletek (őskori kerámiatöredékek), valamint objektumok (gödrök, előtér-gödörös kemence) feltjai kerültek elő. A rendelkezésünkre álló adatokból nem lehetett egyértelműen megállapítani, hogy egy új, önálló lelőhelyről van-e szó, vagy esetleg összefügg a tőle ÉNy-ra, a bánya területén nyilvántartott Hódmezővásárhely 221. sz. lelőhellyel (KÖH 55475), vagy a tőle É-ra, a bánya területén kívül található Hódmezővásárhely 220. sz. lelőhellyel, vagy a tőle K-re, a X. sz. homokbánya területén található Hódmezővásárhely 219. sz. lelőhellyel. Az V. homokbánya Hódmezővásárhely gorzsa határrészében található, a megtelepülés szempontjából igen kedvező természetföldrajzi adottságú területen, egy egykori meder (a Gorzsa-ér) magaspártján. Területe 15,62 hektár.

A bánya területére vonatkozóan 2007-ben Stibrányi Máté (Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat) készített örökségvédelmi hatástanulmányt.¹⁴ Beazonosította a területen a Hódmezővásárhely 221. sz. lelőhelyet (késő bronzkori, szarmata kori és Árpád-kori település). Megállapította, hogy a II. katonai felmérés térképén Alföldihalom névvel jelölt halom (kurgán) feltehetően a bánya területén helyezkedett el, azonban a bánya közepén az 1970-es és 1980-as években működő homokbánya teljesen megsemmisítette azt. A régi bányagödör azon a részen található, ahol az egykori homokdomb a legmagasabb volt (tszf. 82 m). Véleménye szerint ez lehetett a központja az itt található régészeti lelőhelynek, mely a homokbányászás miatt jórészt megsemmisült. A régi bányagödör mentén, attól DNy-ra a felszínen kb. 5000 m²-es felületen késő bronzkori, szarmata kori és Árpád-kori cserepeket gyűjtött. A lelőhely kiterjedését 100×100 méteresnek jelölte meg, melynek közel a felét megsem-

misítette a régi homokbánya működése. A Tornyai János Múzeum által végzett régészeti felügyeletet megelőzően a régi bányagödörtől DK-re egy szakaszon a Kulturális Örökségvédelmi Szakszolgálat felügyeletével folyt a humuszosítás és kitermelés 2009. május 6-át megelőzően.

Az általunk végzett régészeti felügyelet közben a bánya területének DNy-i részében, Stibrányi Máté által régészeti érdekűnek megjelölt területen is találtunk a felszínen őskori és Árpád-kori cserepeket. Megállapítottuk, hogy a bánya területén nyilvántartott lelőhely valószínűleg jóval nagyobb a felszíni leletek alapján eredetileg körvonalazottnál.

2009. május 15-én a régészeti leletek előkerülése miatt a további humuszosítási és kitermelési munkálatokat a bánya teljes területén leállítottuk. A munka sürgősségére való tekintettel a beruházó a bánya DK-i részén végzett mentő feltárást részben finanszírozta. (A feltárási költsége 12 120 000 Ft volt, valamint a gépi és kézi munkaerőt is a beruházó biztosította.)

A mentő feltárást 2009. május 25. és június 12. között végeztük el, 12 165 m²-en. A terület viszonylag alacsony fekvésű (tengerszint feletti magassága 78–79 m), egy késő bronzkori és egy Árpád-kori település részlete, feltehetően mindkét telep szélső objektumai kerültek elő. A feltárt 146 objektum többsége a késő bronzkori telephez tartozik.

Az objektumok a feltárt felület közepe táján emelkedő homokdombon sűrűsödtek, az alacsonyabb fekvésű, helyenként már agyagosabb altalajú részeken ritkásan, elszórtan jelentkeztek. A mélyebb fekvésű területeken jó néhány késő bronzkori kopolyakutat és 2 kutat is feltártunk, utóbbinak alján egy közel ép edény feküdt. Két gödörben emberi maradványokat (koponyát, lábcsontokat) találtunk, több gödörben nagy mennyiségű állatcsont, ill. bedobott állati maradványok kerültek elő a kerámialeletek mellett. A késő bronzkori telep legkiemelkedőbb leletegyüttese egy gödörben elhelyezett, 4 közepes, ill. nagyobb méretű edényből álló edénydepó volt. A homokdombon feltártunk egy háton fekvő, bal oldalára behajlított (zsugorított) lábú, melléklet nélküli, feltehetően férfi csontvázat is, melynek sírgödöréből mindössze két őskori kerámiatöredék és egy kagyló került elő.

2009. június 30. és július 16. között próbafeltárással folytattuk a kutatást. Célja a bánya területén nyilvántartott lelőhely tényleges kiterjedésének meghatározása volt. Összesen 33 db 2–2,5 m széles, egymástól 15 m távolságra nyitott, a bánya széléitől a nyilvántartott lelőhely irányába húzott kutatószelvényt jelöltünk ki. A csatorna és a régi kitermelt bányagödör között 16 ÉNy-DK-i irányú (I–XVI.), a kitermelt bányagödörtől Ny-ra pedig 17 ÉK-DNy-i irányú (XVII–XXXIII.) szelvényt. A kutatószelvények összterülete 6650 m² volt. Emellett a régi kitermelt bányagödör és a csatorna közötti területen (a III. és a IX. kutatószelvény között) összenyitottunk egy 6062 m²-es felületet, hogy a lelőhely intenzitását felmérjük.

¹⁴ Tornyai János Múzeum Rég. Ad. 264-2008.